

DOI
УДК 330.34:338.43.02

Лопатинський Юрій Михайлович

*доктор економічних наук, професор
професор кафедри бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9125-7818>*

Буринський Володимир Михайлович

*аспірант кафедри бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0131-8133>*

СТАЛІСТЬ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Досліджено ключові засади сталості розвитку аграрного підприємництва як збалансованої системи економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної відповідальності. Уточнено категорію сталого розвитку аграрного підприємництва як процесу динамічного переходу системи агробізнесу на новий якісний рівень з гармонійною єдністю компонентів. Визначено роль інноваційних технологій, інституційного середовища, освіти та міждисциплінарного підходу у забезпеченні сталості. Обґрунтовано необхідність системних зусиль держави, бізнесу, наукового сектору та громадянського суспільства у формуванні ефективної моделі аграрного господарювання, яка враховує інтереси сучасних та майбутніх поколінь, як передумови впровадження нової філософії аграрного господарювання на засадах сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток аграрного підприємництва, економічна ефективність, екологічна безпека, соціальна відповідальність, інновації в агробізнесі, інституційне середовище, державно-приватне партнерство.

Yurii Lopatynskyi

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Business and Human Resource Management,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

Volodymyr Burynskyi

*Postgraduate Student,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

SUSTAINABILITY OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN THE AGRICULTURAL SECTOR

The article examines the concept of sustainable development in agricultural entrepreneurship as a fundamental factor in ensuring not only food security but also in creating a new model of socio-ecological-economic growth that does not contradict the interests of future generations. Agricultural entrepreneurship is defined as one of the key sectors in Ukraine's economic structure in terms of potential, employment, and foreign exchange earnings from food exports. However, this sector remains vulnerable to economic, environmental, and social risks. The study clarifies the conceptual understanding of "sustainable development of agricultural entrepreneurship" as a process of dynamic transition of the agribusiness system to a new qualitative level of functioning, characterized by economically sound decisions, environmental safety, and social orientation in a harmonious unity of components. The research substantiates that sustainable development of agricultural entrepreneurship implies achieving a balance between economic efficiency, environmental safety, and social responsibility. Agricultural entrepreneurs must implement practices that ensure economic stability, reduce environmental impact, and contribute to the welfare of local communities in a balanced unity of interests. The paper emphasizes that harmonization of sustainability elements is not merely a slogan but a practical necessity. Innovative development is identified as a determining factor in ensuring the sustainability of agricultural business and should be supported in various ways. The implementation of cutting-edge technologies, new management methods, and organizational forms enables more efficient use of natural and production resources, reduces environmental risks, and creates new opportunities for agricultural development. Digital technologies, such as precision farming systems, crop monitoring, supply chain management, and other modern agricultural entrepreneurship tools, have significant potential. The social component of sustainability in agricultural business development is primarily aimed at rural development, ensuring decent working conditions, and improving the quality of life for the rural population, as agricultural entrepreneurship typically serves as a system-forming entity in rural areas. Therefore, the formation of social responsibility in agricultural business and the involvement of local communities in decision-making regarding territorial development are essential. The paper also highlights the significant role of the institutional environment in balancing elements of agricultural development sustainability, which establishes framework conditions for agricultural entrepreneurship functioning. This includes stable agricultural policy and effective

mechanisms for supporting sustainable initiatives, primarily from the state, but also from international organizations, investors, and industry associations of agri-food producers. This should be facilitated by the development of cooperation and rural infrastructure, creating organizational and institutional prerequisites for a broader implementation of sustainable development principles. The study argues that the relevance of sustainable development in agricultural entrepreneurship is determined by its key role in guaranteeing food security, economic growth, and social stability, as well as the need to adapt to global environmental challenges, particularly climate change and the depletion of natural resources. The implementation of sustainable development principles in agricultural entrepreneurship requires systematic efforts from the state, business sector, scientific community, and civil society, aimed at forming an effective economic model that considers the interests of both present and future generations. The scientific substantiation of promising directions for implementing the sustainable development concept in agricultural entrepreneurship encompasses a set of factors and a sequence of practical implementation stages, with the aim of achieving outlined strategic sustainability targets. The paper emphasizes the necessity of activating information and educational activities regarding the components of sustainable agricultural entrepreneurship development.

Keywords: sustainable development of agricultural entrepreneurship, economic efficiency, environmental safety, social responsibility, innovations in agribusiness, institutional environment, public-private partnership.

Постановка проблеми. У сучасному нестабільному світі питання сталості розвитку залишається вкрай актуальним у контексті зростаючих економічних, екологічних, соціальних, а також безпекових викликів. Науковий інтерес становить сталість аграрного підприємництва у ключовому секторі гарантування продовольчої безпеки, економічного добробуту, а також екологічного впливу, соціальної стабільності. Актуальність сталого розвитку аграрного підприємництва зумовлена необхідністю гармонізації економічної ефективності з екологічною відповідальністю та соціальною справедливістю.

Злободенність питання сталого розвитку аграрного підприємництва визначається сучасними умовами глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату, екологічним забрудненням територій, деградацією ґрунтів, зменшенням біорізноманіття та ін. Сукупність факторів призводить до посилення соціально-економічної нерівності у сільській місцевості та розбалансування елементів сталості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У останніх роботах охоплюється широкий діапазон проблематики: від загальних питань підприємницької діяльності в аграрній сфері економіки [1], поняття, сутності й умов реалізації сталого розвитку аграрного сектора економіки [2] і до дослідження окремих елементів сталого аграрного розвитку, серед яких виокремлюється методичний інструментарій та організаційно-економічні механізми забезпечення сталого розвитку [3]. Важливу роль, на думку В. Кифяк та ін., відіграє інституційна система сталого розвитку аграрного сектора, що особливо актуально в умовах нестабільності та ринкових флуктуацій [4].

Так як національна економіка не функціонує як замкнена система, необхідна, на думку О. Шпикуляка та Д. Шеленко, організаційно-інституційна адаптація аграрного підприємництва до засад європейського зеленого курсу [5]. Як зазначають Т. Зінчук та Н. Куцмус, важлива релевантність Спільної аграрної політики ЄС на 2023–2027 рр. цілям сталого розвитку [6]. Тож об'єктивно О. Бородіна, І. Прокопа та О. Шубравська наголошують на необхідній відпо-

відності європейському вибору стратегічних орієнтирів сільського господарства та сільських територій України на період до 2030 р. [7].

Категорія сталого розвитку досить широка, тож вона має багато дотичних елементів, зокрема науковці акцентують увагу на ролі агроєкології як вагомого драйверу розвитку [8]. Альтернативою традиційній лінійній економіці в системі сталого розвитку аграрного сектора слугує циркулярна економіка [9].

Пріоритети сталого розвитку аграрного сектора та сільських територій дотичні до інклюзивної економіки [10]. У цьому контексті О. Бородіна наголошує на правах людини на продовольство в сталій агропродовольчій системі [11], з чим погоджуємося. Також питання забезпечення сталого розвитку агроєкосистем започатковані у наших попередніх дослідженнях [12; 13] (які тут згадуються, але не дублюються).

Незважаючи на величезну кількість публікацій з питань сталого розвитку загалом і аграрного сектора, зокрема, залишаються **невирішеними раніше частини загальної проблеми**, присвячені сталості розвитку аграрного підприємництва, висвітлення яких становить мету статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрне підприємництво формує один із ключових секторів у структурі економіки України за потенціалом, зайнятістю, валютними надходженнями від експорту продовольчої продукції тощо. Разом із тим, сектор залишається вразливим до економічних, екологічних та соціальних ризиків. Сталість аграрного підприємництва – визначальний чинник не лише гарантування продовольчої безпеки, але й формування нової моделі соціально-еколого-економічного зростання, яка не суперечитиме інтересам майбутніх поколінь. Досягнення зазначеної мети можливе через вирішення низки завдань, зокрема таких як уточнення змістовного розуміння категорії «сталій розвиток аграрного підприємництва», характеристика структурних елементів сталого аграрного розвитку.

Категорію сталого розвитку аграрного підприємництва можна розглядати як процес динамічного

переходу системи агробізнесу на новий якісний рівень функціонування, визначальними ознаками якого виступають економічна обґрунтованість рішень, екологічна безпека діяльності та соціальна орієнтованість аграрного підприємництва у гармонічній єдності компонентів.

Отже, сталий розвиток аграрного підприємництва передбачає досягнення балансу між економічною ефективністю, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю. Звідси випливає, що суб'єкти аграрного підприємництва повинні впроваджувати практики, які забезпечують економічну стабільність, знижують навантаження на довкілля, сприяють добробуту місцевих громад у збалансованій єдності інтересів задіяних акторів.

Збалансування (гармонізація) окремих елементів сталості – не просто гарний лозунг. Наприклад, впровадження інноваційних технологій і методів господарювання в аграрному підприємстві є доцільним і необхідним. Разом із тим, екологічні інновації, такі як точне землеробство, біологізація виробництва, використання відновлюваних джерел енергії тощо, не лише зменшують негативний вплив на довкілля, але й можуть підвищувати рівень конкурентоспроможності аграрних господарств.

Інноваційний розвиток формує визначальні фактори забезпечення сталості аграрного бізнесу та має бути всіляко підтриманий. Упровадження новітніх технологій, нових методів управління, організаційних форм господарювання дозволяє підвищити ефективність використання природних і виробничих ресурсів, знизити екологічні ризики, відкрити нові перспективи аграрного розвитку. Значний потенціал мають цифрові технології, наприклад, системи точного землеробства, моніторингу посівів, управління ланцюгами постачання та інші інструменти сучасного аграрного підприємства.

Соціальна складова сталості розвитку аграрного бізнесу спрямована насамперед на розвиток сільських територій, забезпечення гідних умов праці, підвищення якості життя сільського населення, адже зазвичай аграрне підприємство виступає системоутворюючим елементом у сільській місцевості. Отже, необхідним є формування соціальної відповідальності аграрного бізнесу, залучення місцевих громад до прийняття рішень щодо розвитку території та ін.

Вагому роль у збалансуванні елементів сталості аграрного розвитку відіграє інституційне середовище, яке формує рамкові умови для функціонування аграрного підприємства. У даному напрямі – стабільна аграрна політика, а також дієві механізми підтримки сталих ініціатив, насамперед – з боку держави, але і міжнародних організацій, інвесторів, галузевих об'єднань виробників агропродовольчої продукції. Цьому мають сприяти розвиток кооперації та інфраструктури сільської місцевості, що створює організаційно-інституційні передумови для

масштабнішого впровадження принципів сталого розвитку. Разом із тим варто зазначити, що на сьогодні в Україні здебільшого превалює екстенсивна модель аграрного бізнесу, орієнтована на короткострокову вигоду, а це ускладнює трансформацію аграрного підприємства до сталих практик. Також елементи пропонованої взаємодії учасників і стейкхолдерів аграрного підприємства можливі у межах і за принципами державно-приватного партнерства, що сприяє вирішенню потенційних конфліктів між діючими особами, що позитивно вплине на ефективність аграрного підприємства.

Особливу роль у забезпеченні сталого розвитку аграрного підприємства відіграє освіта та підвищення кваліфікації працівників сектору. Відомо, що в Україні у сільській місцевості спостерігається відставання за рівнем освіти та кваліфікації, відповідно – гальмується впровадження нових технологій та інструментів аграрного підприємства. Отже, необхідною умовою для успішної імплементації інноваційних підходів у аграрному підприємстві є підвищення рівня екологічної свідомості, розуміння принципів сталого розвитку, оволодіння відповідними компетенціями. Звісно, стримуючим фактором виступають економічні елементи, зокрема наявність / відсутність фінансових ресурсів агробізнесу.

Інтеграція сталого розвитку в агробізнес потребує гармонізації елементів і міждисциплінарного підходу. Разом із технологічними та економічними аспектами, необхідна увага до соціальних, культурних, освітніх і поведінкових чинників, збереження культурної спадщини і традицій. Тобто, стає аграрне підприємство передбачає не лише технічні та технологічні інновації, а йдеться про нову філософію ведення аграрного господарювання, в основі якої – відповідальність перед суспільством і природою у концептуальному та прикладному сенсі. Тож саме молоді підприємці та науковці мають потенціал стати рушіями таких змін, адже вони мислять глобально, відкриті до новацій і спроможні адаптувати кращі світові практики до українських умов.

З іншого боку, наявні інші компоненти міжнародної взаємодії та її впливу на український агробізнес, який в умовах глобальної продовольчої кризи повинен розробляти стратегії адаптації до нестабільних ринків. Так, за оцінками Світового банку, а також Міжнародного валютного фонду, прогнози глобального зростання переглядаються в бік зниження; конфлікти продовжують спричиняти відсутності продовольчої безпеки у багатьох регіонах; індекси цін на сільськогосподарську продукцію зростають; державна підтримка сільського господарства та продовольчого сектору – понад 800 мільярдів доларів США на рік у всьому світі – все ще значною мірою не узгоджується з метою покращення харчування; прогалини в охопленні соціальним захистом залишаються значними: 2 мільярди людей у країнах з низьким і

середнім рівнем доходу не охоплені або недостатньо охоплені належним соціальним захистом [14]. Це відкриває нові можливості для українського аграрного підприємництва в частині експорту продовольчої продукції, надходження валютної виручки, поліпшення економічної компоненти та формування умов фінансового покриття екологічних заходів і соціального забезпечення в Україні.

Тож актуальність сталого розвитку аграрного підприємництва визначається його ключовою роллю у гарантуванні продовольчої безпеки, економічного зростання та соціальної стабільності, а також необхідністю адаптації до глобальних екологічних викликів, зокрема кліматичних змін та вичерпності природних ресурсів. Запровадження принципів сталого розвитку в аграрному підприємстві потребує системних зусиль з боку держави, бізнесу, наукового сектору та громадянського суспільства, спрямованих на формування ефективної моделі господарювання, яка враховуватиме інтереси сучасних та майбутніх поколінь.

Наукове обґрунтування перспективних напрямів стратегії впровадження концепції сталого розвитку в аграрному підприємстві охоплює сукупність факторів і послідовність етапів з практичної реалізації, зокрема з урахуванням регіональних особливостей, з метою досягнення окреслених стратегічних орієнтирів сталості. Ідеї сталого розвитку аграрного підприємства мають враховуватися при розробці програм і заходів загальнодержавного, регіонального та місцевого аграрного розвитку як основи реалізації

стратегії сталості. Практична реалізація принципів сталого розвитку можлива через забезпечення ефективного впливу на обізнаність аграрних підприємців з концепцією сталого розвитку з урахуванням їхньої самооцінки факторів поліпшення екологічної ситуації, соціальної відповідальності бізнесу, економічних інтересів. Аргументована необхідність активізації інформаційно-просвітницької діяльності стосовно компонентів сталого розвитку аграрного підприємства.

Висновки. Отже, сталий розвиток аграрного підприємства – це не опційний вибір, а стратегічна необхідність для України, актуальність якого визначається не лише зовнішніми та внутрішніми екологічними та економічними факторами, але й викликами геополітичної та соціальної нестабільності. Впровадження принципів сталого розвитку відповідає вимогам безпеки та модернізації сільського простору. Новітнє аграрне підприємство має розглядатися як багатовимірна система, де ефективність визначається не лише фінансовими результатами, а й здатністю збереження агроєкосистеми, формування сталих робочих місць, синергетичними ефектами взаємодії аграрного сектора із національною економікою як джерела позитивних змін у суспільстві.

Розгляд стану і тенденцій розвитку аграрного підприємства у частині окремих елементів сталості, формування стратегічних орієнтирів упровадження сталого розвитку у практику аграрного підприємства становить завдання подальших наукових досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Підприємницька діяльність в аграрній сфері економіки : монографія / [Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк та ін.]; за ред. М.Й. Маліка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 208 с. URL: <https://lib.udau.edu.ua/handle/123456789/9579>
2. Прокопенко Н. Сталий розвиток аграрного сектора економіки: поняття, сутність, умови реалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-115>
3. Дребот О.І., Дем'янюк О.С. Методичний інструментарій та організаційно-економічні механізми забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. *Збалансоване природокористування*. 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2024.319376>
4. Кифяк В., Дубінський Р. Інституційна система сталого розвитку аграрного сектора: механізм адаптації в умовах флуктуацій. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 220-227. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-31>
5. Шпикуляк О.Г., Шеленко Д.І. Організаційно-інституційна адаптація аграрного підприємства до засад європейського зеленого курсу в умовах міжнародної економічної інтеграції. *Бізнес-навігатор*. 2024. Випуск 3 (76). С. 352-360. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.76-60>
6. Зінчук Т.О., Куцмус Н.М. Спільна аграрна політика ЄС на 2023-2027 рр.: амбіції і релевантність цілям сталого розвитку. *Економіка України*. 2023. Том 66. Випуск 11. С. 76-96. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.076>
7. Бородіна О., Прокопа І., Шубравська О. Стратегічні орієнтири сільського господарства і сільських територій України на період до 2030 р.: відповідність європейському вибору. *Економіка України*. 2025. Том 68. Випуск 1. С. 3-19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.01.003>
8. Prokopa I., Rykovska O., Mykhailenko O., Fraier O. The agriculture of Ukraine amidst war and agroecology as a driver of post-war reconstruction. *Studies in Agricultural Economics*. 2024. № 126 (1). С. 90-100. DOI: <https://doi.org/10.7896/j.2863>
9. Кучер, А., Кучер, Л., Пашенко, Ю. Циркулярна економіка в системі сталого розвитку аграрного сектора в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2021, (32). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-24>
10. Рижикова Н. І., Степаненко С. В. Пріоритети сталого розвитку аграрного сектора і сільських територій в умовах інклюзивної економіки. *Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 01 листопада 2024 р. Харків: ДБТУ, 2024. С. 155-157. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/59614>
11. Бородіна О.М. До питання методології дослідження права людини на продовольство в сталій агропродовольчій системі. *Економіка України*. 2024. 67 (4), 36-56. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.04.036>

12. Лопатинський Ю.М., Шкабара Т.Л. Складові забезпечення сталого розвитку агроєкосистем. *Економіка АПК*. 2002. № 10. С. 63-68. URL: https://www.academia.edu/attachments/50997820/download_file
13. Лопатинський Ю.М. Сталий розвиток аграрного сектора національної економіки у контексті євроінтеграції. *Науковий вісник Чернівецького університету: Економіка*. 2015. Випуск 730-731. С. 17-20. URL: https://ef.chnu.edu.ua/media/fssn01cv/nv_730-731.pdf
14. The World Bank. Food Security Update. World Bank Solutions to Food Insecurity. Facts and statistics about food insecurity. 2025. URL: <http://wrlid.bg/5myU50VKLi8>

REFERENCES

1. Lupenko Y., Malik M., Shpykuliak O. ta in. (2023). *Pidpryiemnytska diialnist v ahrarnii sferi ekonomiky: monohrafiia* [Entrepreneurial activity in the agricultural sphere of economy: monograph]; za red. M. Malika. Kyiv: «IAE», 208 p. Available at: <https://lib.udau.edu.ua/handle/123456789/9579>
2. Prokopenko N. (2024). Stalyi rozvytok ahrarnoho sektora ekonomiky: poniattia, sutnist, umovy realizatsii [Sustainable development of the agricultural sector of the economy: concept, essence, conditions of implementation]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society]. Vypusk 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-115>
3. Drebot O., Demianiuk O. (2024). Metodychnyi instrumentarii ta orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizmy zabezpechennia staloho rozvytku ahrarnoho sektoru [Methodological tools and organizational and economic mechanisms for ensuring sustainable development of the agricultural sector]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia* [Balanced Nature Management]. № 4. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2024.319376>
4. Kyfiak V., Dubinskyi R. (2024). Instytutsiina systema staloho rozvytku ahrarnoho sektora: mekhanizm adaptatsii v umovakh fluktuatsii [Institutional system of sustainable development of the agricultural sector: adaptation mechanism in conditions of fluctuations]. *Stalyi rozvytok ekonomiky* [Sustainable Economic Development]. (148), 220-227. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-31>
5. Shpykuliak O., Shelenko D. (2024). Orhanizatsiino-instytutsiina adaptatsiia ahrarnoho pidpryiemnytstva do zasad yevropeiskoho zelenoho kursu v umovakh mizhnarodnoi ekonomichnoi intehtatsii [Organizational and institutional adaptation of agricultural entrepreneurship to the principles of the European Green Deal in the conditions of international economic integration]. *Biznes-navihator* [Business Navigator]. Vyp. 3 (76.), 352-360. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.76-60>
6. Zinchuk T., Kutsmus N. (2023). Spilna ahrarna polityka YeS na 2023-2027 rr.: ambitsii i relevantnist tsiliam staloho rozvytku [EU Common Agricultural Policy for 2023-2027: ambitions and relevance to sustainable development goals]. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine]. Tom 66. Vypusk 11, 76-96. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.076>
7. Borodina O., Prokopa I., Shubravskaya O. (2025). Stratehichni oriiientyry silskoho hospodarstva i silskykh terytorii Ukrainy na period do 2030 r.: vidpovidnist yevropeiskomu vyboru [Strategic guidelines for agriculture and rural territories of Ukraine for the period until 2030: compliance with the European choice]. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine]. 68 (1 (758), 3-19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.01.003>
8. Prokopa I., Rykovska O., Mykhailenko O., Fraier O. (2024). The agriculture of Ukraine amidst war and agroecology as a driver of post-war reconstruction. *Studies in Agricultural Economics*. 126 (1), 90-100. DOI: <https://doi.org/10.7896/j.2863>
9. Kucher A., Kucher A., Pashchenko Y. (2021). Tsyrykuliarna ekonomika v systemi staloho rozvytku ahrarnoho sektora v umovakh yevrointehtatsii [Circular economy in the system of sustainable development of the agricultural sector in the conditions of European integration]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society]. (32). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-24>
10. Ryzhykova N., Stepanenko S. (2024). Priorytety staloho rozvytku ahrarnoho sektora i silskykh terytorii v umovakh inklizyvnoi ekonomiky [Priorities for sustainable development of the agricultural sector and rural territories in an inclusive economy]. *Mekhanizmy zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky: problemy, perspektyvy, mizhnarodnyi dosvid: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 01 lystopada 2024 r.* Kharkiv: DBTU, 155-157. Available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/59614>
11. Borodina O. (2024). Do pytannia metodolohii doslidzhennia prava liudyny na prodovolstvo v stalii ahroprodovolchii systemi [On the question of research methodology of the human right to food in a sustainable agri-food system]. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine]. 67 (4), 36-56. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.04.036>
12. Lopatynskyi Y., Shkabara T. (2002). Skladovi zabezpechennia staloho rozvytku ahrarnoho sektora [Components of ensuring sustainable development of agroecosystems]. *Ekonomika APK*. № 10, 63-68. Available at: https://www.academia.edu/attachments/50997820/download_file
13. Lopatynskyi Y. (2015). Stalyi rozvytok ahrarnoho sektora natsionalnoi ekonomiky u konteksti yevrointehtatsii [Sustainable development of the agricultural sector of the national economy in the context of European integration]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Ekonomika* [Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Economics]. № 730-731, 17-20. Available at: https://ef.chnu.edu.ua/media/fssn01cv/nv_730-731.pdf
14. The World Bank (2025). Food Security Update. World Bank Solutions to Food Insecurity. Facts and statistics about food insecurity. Available at: <http://wrlid.bg/5myU50VKLi8>

Стаття надійшла до редакції 12.05.2025